

Яценко О. М.

*доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Тананайко Т. С.

*магістр
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Yatsenko O. M.

*Doctor of Economy, Professor,
Department of International Trade and Marketing
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

Tananaiko T. S.

*Master,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

АКТУАЛІТЕТИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ: ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Анотація. Досліджена інституціональна основа торговельної інтеграції країн, зокрема торговельної політики України щодо країн Північної Америки: Генералізована система преференцій США та Угода про вільну торгівлю з Канадою. Розглянуті тарифні (розмір номінальних та зв'язаних ставок мита) та нетарифні (технічні стандарти, фітосанітарні та антидемпінгові заходи, субсидування експорту) методи регулювання торговельного співробітництва країни з державами північноамериканського регіону. Виокремлено проблемні аспекти взаємодії та запропоновано напрями впровадження заходів щодо їх можливого вирішення. Виявлено наявність та характер зв'язку між рівнем ввізного мита та обсягом імпорту і спрогнозовано його майбутній розмір.

Ключові слова: торговельна політика, торговельна інтеграція, політика, неопротекціонізм, тарифне регулювання, нетарифне регулювання, технічні бар'єри в торгівлі.

Вступ та постановка проблеми. Необхідність використання торговельно-економічних інтеграційних можливостей та зменшення вірогідного впливу загроз у процесі співробітництва з країнами Північної Америки зумовлює внесення змін до ведення торгової політики України. В умовах торговельно-економічної глобалізації поряд із тарифними методами регулювання виходу на вітчизняні ринки, які є законодавчо визначеними та наявними в публічному доступі, все більшу роль відіграють нетарифні методи, які можуть застосовуватися неявно з протекціоністською метою. Тому на сучасному етапі доцільно впроваджувати зміни в національне законодавство, гармонізуючи міжнародні стандарти, використовуючи досвід розвинених країн та організацій, що значно полегшить вихід українських експортерів на іноземні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців із питань розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин: Л. Антонюк, І. Гужви, С. Андерсона, І. Дюмулена, А. Данільцева, Ф. Ліста, Д. Лук'яненка, А. Мазаракі, А. Поручника, Т. Рубінштейна, Є. Савельєва, В. Сіденка, Я. Столярчук, Т. Фролової, Т. Циганкової, О. Швиданенка, Н. Шміта. Проблеми нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі стали об'єктом дослідження таких учених, як С. Андріамананджара, Р. Болдвін, Б. Бора, І. Бураковський, Дж. Вілсон, А. Дірдорф, Д. Дермер, Г. Дугінець, А. Кувахара, А. Кіреєв, С. Лайрд, К. Маскус, Т. Мельник, Н. Науменко, А. Осика, Т. Оцукі та багатьох інших. Проте існує низка питань, які в умовах початку дії зони вільної торгівлі України з Канадою та оновлення

дорожньої карти українсько-американського співробітництва потребують додаткового дослідження.

Мета дослідження – ситуаційна оцінка торговельної політики України та країн Північної Америки в контексті визначення торговельно-економічних інтеграційних можливостей та загроз. Зазначена мета зумовила постановку відповідних завдань: обґрунтування та визначення перспектив поліпшення ведення двосторонньої торгівлі між Україною та північноамериканськими країнами на основі оцінки результатів лібералізації митних тарифів, гармонізації міжнародних технічних стандартів та впровадження митних і податкових реформ, виявлення зв'язку між митними ставками та обсягами торгівлі за допомогою кореляційно-регресивного аналізу та методу аналізу часових рядів.

Результати дослідження. Глобальна торговельна система являє собою сукупність міжнародних торговельних відносин між економічними суб'єктами, сформованих на основі міжнародного поділу праці і регламентованих відповідними принципами і нормами багаторівневої системи управління товарними потоками [1, с. 13; 21, с. 57]. Окремим складником глобальної торговельної системи є підсистема регулювання міжнародної торгівлі, представлена сукупністю взаємопов'язаних принципів, норм, правил, процедур та органів, що забезпечують регламентацію торговельно-економічних відносин країн на всіх рівнях.

Лібералізація тарифного регулювання з паралельною активізацією нетарифного, поява «посткризового» протекціонізму, активізація регіонального торговельного співробітництва переважно у формі зон вільної торгівлі є одночасно як джерелами проблем багатостороннього пе-

реговірного процесу, так і тригерами модернізації торгових політик країн [2, с. 9], що слід враховувати Україні задля ведення виваженої торгової політики. В умовах зростання ролі нетарифних заходів регулювання імпорту найбільше застосовуються технічні бар'єри, санітарні та фітосанітарні заходи, антидемпінгові заходи. Для нетарифного регулювання експорту найбільшого поширення набули організаційно-технічні заходи сприяння експорту, кредитування, страхування. Значна кількість нетарифних заходів заборонена в межах СОТ, більше половини всіх типів нетарифних заходів не фіксуються у міжнародних статистичних базах, тобто є латентними. Поряд із традиційними нетарифними заходами захисту національного товаровиробника та стимулювання міжнародної торгівлі на практиці інтенсивно застосовуються та диверсифікуються процедурні перешкоди, а саме: високі платежі та збори, суттєві затримки в одержанні дозволів, вимога значної кількості зайвих документів тощо [1, с. 15; 20, с. 263].

Вибір північноамериканського вектору торговельно-економічного співробітництва України не є випадковим, адже нова хвиля актуальності спричинена набуттям чинності Угодою про Зону вільної торгівлі (ЗВТ) України з Канадою [3] з 1 серпня 2017 р. та активною реалізацією заходів згідно з оновленою в 2016 р. Дорожньою картою українсько-американського співробітництва [4]. Тож вважаємо доцільним дослідити аспекти торгової політики України щодо країн Північної Америки та визначити, які серед них несуть економічні інтеграційні можливості, а які – загрози, а отже, потребують введення превентивних заходів.

Підвищенню ефективності торговельного співробітництва сприяє досягнення домовленостей щодо взаємних преференцій або інших тарифних пільг, закономірним наслідком яких стають фінансові вигоди. Відсутність угоди про вільну торгівлю зі США на сучасному етапі компенсує наявність Генералізованої системи преференцій (the U.S. Generalized System of Preference – GSP/ГСП) [5],

призначеної для сприяння економічному зростанню в країнах, що розвиваються, заснованої у 1976 р. відповідно до Закону США «Про торгівлю» 1974 р. Після дворічної перерви (у зв'язку із завершенням строку чинності ГСП у серпні 2013 р. автоматично припинила свою дію) Президент США Б. Обама підписав прийнятий Конгресом Закон «Про розширення торгових преференцій» (Trade Preferences Extension Act 2015), який передбачає відновлення дії ГСП до 31 грудня 2017 р.

Преференції програми ГСП відновлено з липня 2015 р., що дає можливість безмитного ввезення на територію США понад 3500 видів товарів з України (табл. 1).

Під дію ГСП у вересні 2015 р. було повернено такі українські товари: рідкісні гази, крім аргону (обсяг поставок з України до США у 2016 р. становив понад 24,7 млн. дол., ввізне мито – 3,7%), частини до залізничних локомотивів або моторних вагонів трамвая або рухомого складу (обсяг поставок – 954 тис. дол., ввізне мито – 0,4%) та макуха й інші тверді залишки виділення жирів та олій із соняшникового насіння (обсяг поставок – понад 50 тис. дол., ввізне мито – 0,45 центів за кг) [6]. Зазначений крок дозволяє збільшити експорт української продукції до США та надає додаткові конкурентні переваги українській продукції.

У межах ГСП Україна протягом 2012–2016 рр. щорічно експортувала до США товарів на суму від 26 до 70 млн. дол., у тому числі титан, пігменти та заготовки на основі діоксиду титану, сировину для кондитерських виробів, окремі види нафтопродуктів, карбід бору, феромарганець, алюміній, вироби з дерева, вентилятори, бурильні інструменти та обладнання, також окремі види оптики та шоколадної продукції тощо. У 2016 р. у межах цієї програми американськими компаніями імпортовано з України товарів і сировини на суму понад 56 млн. дол. США (9,1% від загального обсягу імпорту з України) [6], а отже, вітчизняному уряду варто досягти зусиль задля продовження дії цього режиму для України після 2017 р.

Таблиця 1

Перелік товарів, дозволених та не дозволених до ввозу за Генералізованою системою преференцій

Підпадають під ГСП		Не підпадають під ГСП
Сільськогосподарська продукція	Промислові товари	
Шоколад та інші готові харчові продукти із вмістом какао не розфасовані для роздрібного продажу	Пігменти та препарати, виготовлені на основі діоксиду титану	Більшість текстильних виробів
Кондитерські вироби з цукру та цукерки без вмісту какао	Оксиди титану	
Води, включаючи мінеральні та газовані	Галій	Годинники
Томатний сік	Рідкісні гази, крім аргону	
Концентрат молочного протеїну	Лижі, крім бігових	
Овочі	Оптичні телескопи	
Консерви	Столярні вироби з дерева	
Інулін	Комплектуючі та частини до звукового електрообладнання	Взуття
Макуха та інші тверді залишки виділення жирів та олій із соняшникового насіння	Частини до залізничних локомотивів, вагонів та рухомого складу	
Пшеничний та кукурудзяний крохмаль	Трубки і шланги з пластмас	Шкіряні вироби
Патока (меляса), одержана внаслідок вилучення або рафінування цукру	Форми для лиття гуми або пластмас	
Волоські горіхи	Перемикачі для перемикання або підключення до електричних мереж	
Крупи і борошно з вівса та кукурудзи та ін.	Комплекти проводів для свічок запалювання	

Джерело: складено авторами на основі [5; 6]

Відповідно до положень Угоди про зону вільної торгівлі Канада скасувала 98% мит для українських товарів (табл. 2). Окремі види сільськогосподарських продуктів Україна зможе постачати до Канади також з 0%-вим тарифом, але в межах квот. Вигідним для України стало використання асиметрії для зниження бар'єрів торгівлі для вітчизняних ринків.

Резюмуючи вищенаведене, слід зазначити, що преференції, про які домовився Уряд у межах угоди про ЗВТ, допоможуть Україні вирівняти торговельний баланс із Канадою, оскільки нині Україна експортує до Канади майже утричі менше, ніж імпортує.

Проте для інших 2% товарів, для яких не скасовані мита в Канаді, та груп товарів, що не підпадають під ГСП,

у Сполучених штатах діють загальні тарифні ставки, розмір яких варто враховувати.

У країнах Північної Америки частка зв'язаних тарифних ставок, тобто ставок, зафіксованих у Розкладах поступок, перевищує 99%. В обох країнах ставка мита закономірно знижується по мірі збільшення обсягу торгівлі, проте канадські тарифи на сільськогосподарську продукцію вищі за американські, а ставки на промислові товари нижчі.

Сполучені Штати встановили найбільші тарифи для молочних продуктів (16%), цукру та кондитерських виробів (13,2%), напоїв та тютюнових виробів (15,0%) та одягу (11,6%) (табл. 5).

Таблиця 2

Умови доступу до ринків Канади й України в межах Угоди про зону вільної торгівлі

Сільськогосподарська продукція	
Зобов'язання України	Зобов'язання Канади
Повна лібералізація до 0%	
Риба, морепродукти, зернові, арахіс, олійне насіння, шоколад, хлібобулочні кондитерські вироби, соки фруктові, мінеральна вода, пиво, вино тощо.	Усі с/г товари за винятком тих, до яких застосовується система тарифних квот.
Поетапне скасування ввізних мит	
3 роки: живі вівці та птиця, яловичина, баранина, горіхи, борошно, крупи, соуси; 5 років: окремі субпродукти свиней, плоди та насіння олійних культур, інші жири та олія рослинна; 7 років: свинина, птиця, субпродукти свіжі або охолоджені; молоко та вершки, яйця птиці, мед, овочі, ковбаси.	—
Часткова лібералізація	
М'ясо та субпродукти птиці морожені, масло тваринне, сир, маргарин та суміші (ставки на м'ясо птиці знизяться на 20% на 7 років).	—
Тарифні квоти	
Морожена свинина та субпродукти, сало.	Птиця жива (кури свійські, індички), тушки і субпродукти з птиці, жир, молочні продукти (молоко, вершки, йогурт, масло вершкове, молочні пасти), сири, яйця і яєчні продукти, заморожені шоколадні/молочні суміші, цукор (на все 0%).
Вилучення з режиму вільної торгівлі	
Цукор (8 позицій)	—
Промислові товари	
Зобов'язання України	Зобов'язання Канади
Повна лібералізація до 0%	
Текстиль, вироби із заліза та сталі, обладнання та запчастини до нього, електрична апаратура тощо	Безмитний доступ для всіх промислових товарів, крім окремих позицій групи 87 (транспортні засоби)
Перехідні періоди до повної лібералізації	
3 роки: будматеріали, інструменти ручні, промислове обладнання, частини літальних апаратів; 5 років: приймальна, електрична апаратура, променеві трубки, мотоцикли, причепи, судна, фотокамери; 7 років: автомобілі, трактори та запчастини до них.	Автомобілі легкові – перехідні періоди скасування ввізних мит – за 7 років до 0%.

Джерело: складено авторами на основі [3; 7, с. 4]

Таблиця 3

Номинальні та зв'язані ставки мита країн Північної Америки

Країна	Номинальна ставка (%)	Зв'язана ставка (%)	Частка зв'язаних тарифів (%)
США	3,6	3,5	99,9
Канада	3,6	5,1	99,7

Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Таблиця 4

Розподіл митних ставок залежно від обсягу імпорту в Канаді та США

Розподіл обсягу		Безмитно	0<=5	5 <= 10	10<=15	15<=25	25<=50	50<=100	> 100	Неадвалорні
		Тарифні лінії (у %)								
Канада										
С/г продукція										
Зв'язана		46,1	16,1	20,8	7,9	1,5	2,1	0,9	4,7	19,5
РНС*	2016	59,6	9,0	16,2	6,0	1,1	2,0	0,9	5,1	12,2
Промислова продукція										
Зв'язана		38,1	7,5	39,3	7,9	6,8	0	0	0	0,3
РНС	2016	78,5	3,2	10,7	1,3	6,3	0	0	0	0
США										
С/г продукція										
Зв'язана		30,2	44,5	12,3	4,8	3,2	1,6	0,2	0,5	41,3
РНС	2016	30,8	46,0	11,8	4,7	3,2	1,6	0,3	0,8	41,5
Промислова продукція										
Зв'язана		49,0	25,2	17,0	4,8	1,9	0,5	0	0	3,2
РНС	2016	48,4	26,3	16,7	4,8	1,8	0,4	0	0	3,2

*Режим найбільшого сприяння.

Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Таблиця 5

Митні тарифи США за групами товарів у 2016 р.

Групи товарів	Зв'язана			РНС			Імпорт	
	Сер	Безмитно у %	Мах	Сер	Безмитно у %	Мах	Частка у %	Безмитно у %
Продукти тваринного походження	2,3	30,8	26	2,2	30,8	26	0,6	21,4
Молочні продукти	16,0	0,3	63	16,6	0,3	63	0,1	13,5
Фрукти, овочі, рослини	4,9	20,2	132	4,7	21,1	132	1,5	25,8
Кава, чай	3,3	53,5	48	3,3	53,5	48	0,6	76,4
Злаки	3,6	21,0	38	3,1	20,1	38	0,7	32,8
Олії, жири, масла	4,4	23,9	164	7,2	25,9	164	0,4	34,7
Цукор та кондитерські вироби	13,2	2,9	64	16,4	2,7	64	0,2	6,0
Напої та тютюнові вироби	15,0	27,7	350	19,1	26,2	350	1,1	50,6
Бавовна	4,6	38,3	16	4,6	38,3	16	0	79,9
Інші с/г	1,1	58,9	52	1,0	61,0	52	0,4	67,8
Риба та рибні продукти	1,0	82,1	35	0,8	84,6	35	0,9	92,0
Мінерали та метали	1,7	60,6	38	1,7	60,9	38	11,3	69,3
Нафта	6,5	0	7	6,5	0	7	6,8	0
Хімікати	2,8	40,7	7	2,8	40,5	7	10,7	67,0
Деревина, папір	0,5	90,2	14	0,5	89,8	16	4,0	91,6
Текстиль	8,0	14,8	34	7,9	15,0	34	2,1	13,2
Одяг	11,6	2,9	32	11,6	2,8	32	4,0	0,9
Шкіряні вироби	3,9	39,4	55	3,8	39,1	55	2,8	15,0
Неелектричне обладнання	1,2	66,5	10	1,2	65,2	10	15,0	78,5
Електричні машини	1,4	57,2	15	1,7	49,0	15	14,6	68,5
Транспортні засоби	3,0	55,7	25	3,1	55,3	25	14,8	15,7
Інші виробничі товари	2,1	54,2	32	2,4	44,2	32	7,5	71,7

Джерело: складено авторами за даними [9]

Серед канадських товарів найвищі тарифні ставки встановлено для продуктів тваринного походження (сер. 27%), молочних продуктів (218,5%), злаків (17,6%), одягу (10,6%) та текстилю (17,2%).

Поряд із законодавчо визначеними тарифними все частіше використовують нетарифні методи, адже в умовах сьогодення все більше країн приваблює політика неопротекціонізму, яку з успіхом використовують держави північноамериканського регіону, проте вона є загрозою у засто-

суванні для країн, менш розвинутих. Мотиви застосування нетарифних заходів для обох країн є суто економічними (контроль обсягів імпорту, сприяння експорту, обмеження вивозу дефіцитних всередині країни товарів тощо). А США активно застосовує ці методи ще й з політичних мотивів задля підтримання національної системи безпеки, суверенітету, економічної незалежності, престижу, ідеології країни або як відповідні дії на аналогічні заходи іншої держави [1, с. 9], адже завданням номер один для неї є утримати позицію

Митні тарифи Канади за групами товарів у 2016 р.

Групи товарів	Зв'язана			РНС			Імпорт	
	Сер	Безмитно у %	Мах	Сер	Безмитно у %	Мах	Частка у %	Безмитно у %
Продукти тваринного походження	27,0	46,1	368	23,5	66,0	368	0,8	58,9
Молочні продукти	218,5	0	314	249	0	314	0,1	0
Фрукти, овочі, рослини	3,7	56,0	19	3,3	60,0	19	2,4	81,2
Кава, чай	7,4	55,0	265	10,4	76,4	265	0,7	67,2
Злаки	17,6	15,3	277	20,5	36,4	277	1,6	18,2
Олії, жири, масла	5,4	47,0	218	3,8	62,0	218	0,4	71,4
Цукор та кондитерські вироби	4,3	7,8	13	3,5	34,3	13	0,2	41,9
Напої та тютюнові вироби	6,5	26,3	256	3,8	47,9	256	1,3	31,8
Бавовна	0,8	90,0	8	0	100,0	0	0	100,0
Інші с/г	3,3	65,9	206	2,9	79,9	206	0,7	60,2
Риба та рибні продукти	1,0	80,0	11	0,9	81,0	11	0,7	78,6
Мінерали та метали	2,7	50,6	16	1,0	85,0	16	12,7	84,6
Нафта	6,8	0	8	0,9	82,8	5	6,1	99,3
Хімікати	4,5	27,1	16	0,8	87,6	16	11,7	74,3
Деревина, папір	1,5	78,4	16	0,9	87,6	18	4,7	81,0
Текстиль	10,6	9,1	18	2,3	83,4	18	1,7	45,7
Одяг	17,2	0,9	18	16,5	5,4	18	2,2	2,7
Шкіряні вироби	7,2	24,0	20	3,8	67,0	20	2,3	26,3
Неелектричне обладнання	3,5	45,4	14	0,4	93,9	9	15,5	96,7
Електричні машини	4,4	33,8	11	1,1	83,8	9	9,7	89,1
Транспортні засоби	5,6	27,4	16	5,7	41,5	25	18,8	16,2
Інші виробничі товари	4,4	35,9	18	2,5	61,2	16	5,7	76,0

Джерело: складено авторами за даними [8]

глобального лідера на світовій арені. Тому США нерідко запроваджують нетарифні обмеження в протекціоністських цілях. Загальновідомими є приклади, коли Сполучені Штати встановили ембарго на імпорт тунцю з Мексики, Панами, Колумбії та Венесуели, пояснюючи це екологічними вимогами – шкодою, що завдається дельфінам під час вилову тунця. Також існувала заборона на імпорт креветок із деяких країн, де за даними США відбувався лов сітками, які можуть завдати шкоди морським черепахам.

Насамперед уваги заслуговують технічні бар'єри, адже в США діє понад 2,7 тисяч різних організацій, що займаються розробленням стандартів. Деякі з них, наприклад Американський інститут чавуну та сталі або Американський інститут нафти, претендують на те, щоб створювані ними стандарти визнавалися їхніми торговими партнерами нарівні із світовими. У Канаді спостерігається схожа ситуація, адже її система стандартизації складається з понад 350 організацій і 15 000 членів, що беруть участь у розробленні стандартів, сертифікації продукції або послуг, тестуванні і реєстрації систем управління, яка створена в межах the Standards Council of Canada Act. Розроблення стандартів здійснюється відповідними організаціями Standards Development Organizations (SDOs) [10]. Наразі є 8 організацій SDOs: the Canadian Standards Association (CSA); the Underwriters' Laboratories of Canada (ULC); the Canadian General Standards Board (CGSB);

the Bureau de normalisation du Québec; Air-Conditioning, Heating & Refrigeration Institute; ASTM International; NSF International; ULC Standards. Хоча ці установи можуть розробляти стандарти в будь-якій сфері, вони зазвичай працюють в узгоджених спеціалізованих областях, що відображають досвід їхніх технічних комітетів.

Іншим проблемним питанням є використання санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ). Найбільш проблемною для торгівлі з США є торгівля продуктами тваринного походження через введення торговельних обмежень на продукти з регіонів, постраждалих від спалахів захворювань. У багатьох ситуаціях адміністрація США використовувала складні та тривалі процедури розроблення правил для відновлення торгівлі, що може тривати кілька років. В Угоді про ЗВТ з Канадою дозволено вживати СФЗ з метою захисту здоров'я громадян за умов їх наукового обґрунтування та відсутності штучних торгових бар'єрів. Канадське агентство з інспекції харчових продуктів впроваджує значні законодавчі та нормативні зміни: The Safe Food for Canadians Act та the Agricultural Growth Bill дозволяють використовувати превентивні СФЗ.

Не менш гостро постає питання субсидування експорту північноамериканськими країнами, особливо в галузі сільського господарства.

Необхідним до розв'язання питанням постає моніторинг антидемпінгових заходів, запроваджених на імпорт

Таблиця 7

Зобов'язання країн Північної Америки щодо скорочення експортних субсидій, млн. дол. США

Країни-члени	Експортні субсидії			Розподіл експортних субсидій за окремими товарами
	Базов.	Кінц.	Скорочення %	
США	929	594	36	Пшениця (61%), сухе незбиране молоко (14%)
Канада	567	363	36	Пшениця (47%), фуражне зерно (18%)

Джерело: складено автором на основі [10; 11]

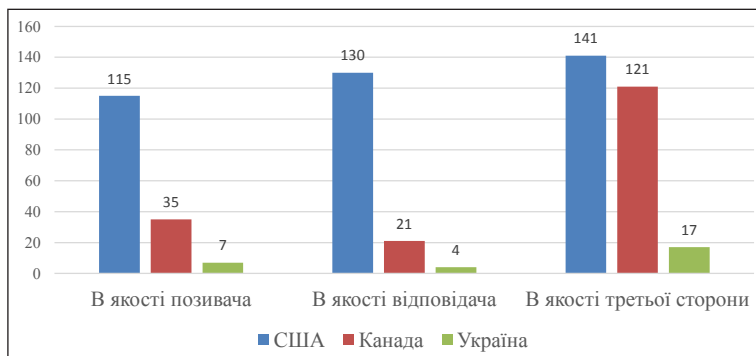

Рис. 1. Участь України та її північноамериканських партнерів у торговельних суперечках

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

деяких видів продукції металургійної та хімічної промисловості походженням з України, наприклад, феросиліко-марганцю та карбаміду сухого в США (скасовано в грудні 2016 р.) або індустріальної сталі, зокрема вуглецевих та легованих сталевих прутів (катанки) [12], розслідування щодо яких розпочалося у США у квітні 2017 р.

Сполучені Штати виступають безперечними лідерами за кількістю торговельних суперечок, у яких беруть участь, не тільки серед північноамериканських країн, а й серед усіх країн – членів Світової Організації Торгівлі (рис. 1) протягом усього існування організації.

Слід відзначити також незгармонізованість американських та українських стандартів та процедур сертифікації продукції, а також наявні тарифні та нетарифні обмеження у торгівлі України зі Сполученими Штатами (зокрема, американська неметрична система мір і ваг, відмінна від української номенклатура медикаментів). Відсутність аналогічних проблем у двосторонніх відносинах з Канадою зумовлена детальним погодженням питань використання нетарифних заходів у межах Угоди про зону вільної торгівлі.

Натепер у торговій політиці України є певна кількість проблемних аспектів, задля вирішення яких доцільно використати досвід країн Північної Америки. Наприклад, застосування принципу «єдиного вікна» при митному оформленні товарів, який успішно застосовується в США, Канаді, Німеччині, Швеції, Австралії тощо. Реалізація цього принципу значно підвищить ефективність роботи національної митниці за рахунок збільшення кількості місць митного оформлення, де відбуватиметься митне оформлення за цим принципом, удосконалення нормативно-правової бази, синхронізації часу роботи органів доходів і зборів та контролюючих органів, скорочення кількості документів, необхідних для проведення видів контролю. Крім того, відповід-

но до підписаної в 2015 р. Угоди між Державною фіскальною службою України (ДФС) та Всесвітньою митною організацією (ВМО) триває робота над розгортанням в Україні Системи націлювання по вантажах (WCO CTS) [14].

Ще один напрям усунення перешкод торговельно-економічного співробітництва України з країнами Північної Америки – реформування адміністрування ПДВ [15] та інших податків. Необхідним є створення прозорої та передбачуваної системи автоматичного відшкодування ПДВ задля скорочення кількості кримінальних справ, що відкриті ДФС у зв'язку з ухиленням від оподаткування американськими компаніями в Україні, адже у 2017 р. при сумі, задекларованій до відшкодування, у розмірі 65,4 млрд. грн. з урахуванням заявок минулих періодів така сума становить уже 68,3 млрд. грн. (на 41,5 % перевищує відшкодування за відповідний період минулого року).

Окремим проблемним питанням є захист прав інтелектуальної власності (ПІВ) в Україні, вдосконалення якого потребує вжиття заходів у кількох напрямках (рис. 2).

Це питання є актуальним під час реалізації співробітництва з країнами Північної Америки, адже у 2016 р. загальна вартість закуплених центральними органами виконавчої влади комп'ютерних програм становила 2,82 млн. дол. (з них 36% продукти Microsoft), було сплачено 178 тис. дол. організаціями колективного управління на користь американських правовласників (SONY MUSIC ENTERTAINMENT, ТОВ «ВОРНЕР МЬЮЗІК УКРАЇНА» (як ліцензіат WARNER MUSIC GROUP), ТОВ «УМИГ МЬЮЗІК» (як ліцензіат «SONY MUSIC PUBLISHING»), ПП «Світова музика» (як ліцензіат UNIVERSAL MUSIC PUBLISHING), проте розмір цих сум є предметом дискусій на тему, чи відповідає він реальному стану справ. Тож зараз в Україні розроблюється проект закону, яким було б передбачено правову охорону неоригінальних баз даних, уточнено майнові права на відтворення, публічне сповіщення, кабельну ретрансляцію, майновий найм, комерційний прокат, інтерактивний доступ; встановлено диференційовані ставки винагороди, передбаченої правом слідування, залежно від ціни перепродажу твору мистецтва, можливість надання правовласником електронних ліцензій у вигляді публічної пропозиції [16, с. 3] (поширений вид ліцензування під час розповсюдження цифрового контенту) тощо.

Крім того, вважаємо доцільним використати наявність домовленостей про зони вільної торгівлі країн Північної Америки з Європейським Союзом та України як інтеграційну можливість для полегшення процедури гармонізації нетарифних бар'єрів та інших питань торгової політики, адже історично склалося так, що стандарти ЄС відзнача-

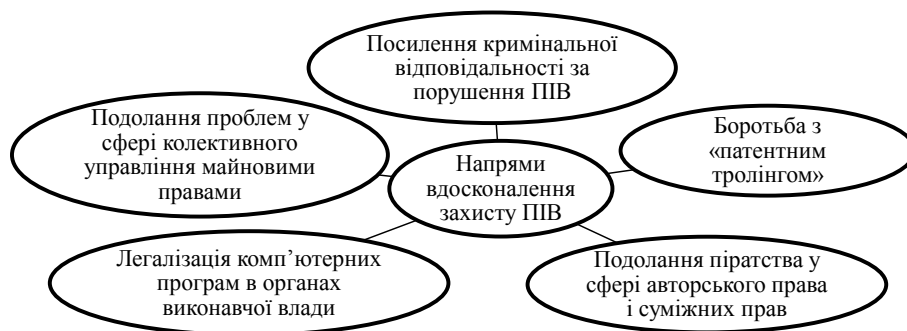

Рис. 2. Напрями вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі [16, с. 31–37]

Вихідні дані ставок ввізного мита обсягів імпорту в Україну з країн Північної Америки

Роки	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Середнє значення ввізного мита, %	11,3	10,8	10,6	10,4	6,9	6,3	5,5	4,6	4,6	4,5	4,5	4,5	4,7	4,9	5,1
Імпорт з країн Північної Америки, млн.	857	1072	966,1	1265,5	1465,3	2255,4	4190,6	2197,9	2879,4	3913,9	4446,7	4339,9	3021,5	2336,6	2594,8

Джерело: складено авторами на основі [14; 19]

ються вищим рівнем вимогливості. З одного боку, з січня 2016 р. між Україною та ЄС функціонує поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі (DCFTA), з серпня 2017 р. почала реалізовуватися угода про зону вільної торгівлі з Канадою (CUFTA) [3], а з іншого – є угода про вільну торгівлю між ЄС та Канадою (CETA), переговори щодо якої тривали цілих сім років (передбачає скасування 99% ввізних мит, полегшує доступ до ринків послуг, державних закупівель та створює кращі умови для інвестування).

Виробництво українських товарів за європейськими стандартами значно полегшить доступ українських товарів до ринку Канади, сприятиме взаємному визнанню результатів оцінки відповідності та зменшить вартість експорту через зменшення витрат на адміністративні процедури. Проблемним аспектом натеper виступають і вимоги щодо походження товарів. Кумуляція при визначенні походження товарів дуже важлива у трикутнику DCFTA – CUFTA – CETA, оскільки Україна може отримати переваги від так званої перехресної кумуляції (cross-cumulation), яка ще більше зменшить бар'єри для руху сировини та товарів [17]. У такому разі, якщо для виробництва кінцевого продукту в Україні використовуватиметься сировина, імпортована з ЄС, то такий одяг все одно вважатиметься українським та зможе експортуватися до Канади без дотримання вимог щодо істотної переробки. Але при цьому мають бути додатково погоджені умови та правила походження товарів між Канадою, Україною та ЄС. На відміну від CETA та Угоди про асоціацію Україна – ЄС, угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою поки не містить положень щодо торгівлі послугами та захисту інвестицій, проте протягом двох років після набуття чинності угода може бути переглянута і доповнена, зокрема, положеннями щодо торгівлі послугами та захисту інвестицій. На нашу думку, такий приклад також варто перейняти, бо отримання вільного доступу на ринок послуг Канади відкриє багато нових можливостей для українських постачальників послуг, адже торгівля послугами є невід'ємною частиною глобальних ланцюгів доданої вартості.

Не менш корисними для України виступають наміри США та ЄС щодо підписання угоди Трансатлантичного партнерства з торгівлі та інвестицій (Transatlantic Trade and Investment Partnership, ТТІР). Переговори ведуться одразу за такими трьома основними напрямками, як доступ на ринки, регуляторна співпраця, правила. Напрямок регуляторної співпраці передбачає переговори щодо зближення регуляторних процесів за рахунок розроблення спільних норм, а також покращення співпраці та обміну інформацією. Питання технічних бар'єрів у торгівлі, захисту здоров'я людей, тварин та рослин, безпечності продуктів харчування, а також питання гармонізації регулювання в окремих сек-

торах становлять важливу частину зусиль переговорних команд щодо зниження нетарифних бар'єрів у торгівлі [18]. Для України ж це матиме позитивний ефект, адже позбавлення економічної активності стимулюватиме попит в ЄС та США на товари, які є частинами виробничих ланцюжків. Нами передбачається, що ТТІР дозволить таким країнам, як Україна, що зараз гармонізує національне законодавство у сфері технічних бар'єрів торгівлі та санітарних й фітосанітарних заходів із нормами ЄС, скористатися перевагами визнання еквівалентності в ЄС під час виходу на ринок США (особливо на продовольчий ринок). Ще однією важливою перевагою ТТІР може стати поява спільних регуляторних норм, що знизить витрати експорту одразу на два ринки для решти світу. Отже, щоб скористатися можливостями, створеними ТТІР, для України зараз важливо прискорити процес реалізації зобов'язань у межах Угоди про асоціацію з ЄС, активізації участі у виробничих ланцюжках ЄС, а також створення своїх унікальних продуктів, котрі зможуть конкурувати у світі в умовах постійного зростання конкуренції.

З метою виявити залежність між рівнем митних ставок та обсягами торгівлі між країнами вважаємо доцільним провести кореляційно-регресійний аналіз. Пропонуємо визначити, чи існує зв'язок між ставками ввізного мита та імпортом із країн Північної Америки на прикладі України (табл. 8).

Коефіцієнт кореляції (r) для динамічного ряду терміном п'ятнадцять років становить $-0,810463427$. Коефіцієнт кореляції менший за 0, отже, зв'язок зворотний, тобто зі зменшенням ставки ввізного мита в Україну обсяг імпорту з країн Північної Америки буде збільшуватися. Оскільки значення показника кореляції знаходиться в проміжку $0,7 \leq r \leq 0,9$, то зв'язок між наведеними показниками можна охарактеризувати як сильний. Тобто можемо дійти висновку, що за умов введення раціональної та зваженої торгової політики обсяги міжнародної торгівлі зростатимуть.

Регресійне рівняння має вигляд: $y = -379,95x + 5032,9$ (рис. 3), яке за умови, що ми прийняли величину митної

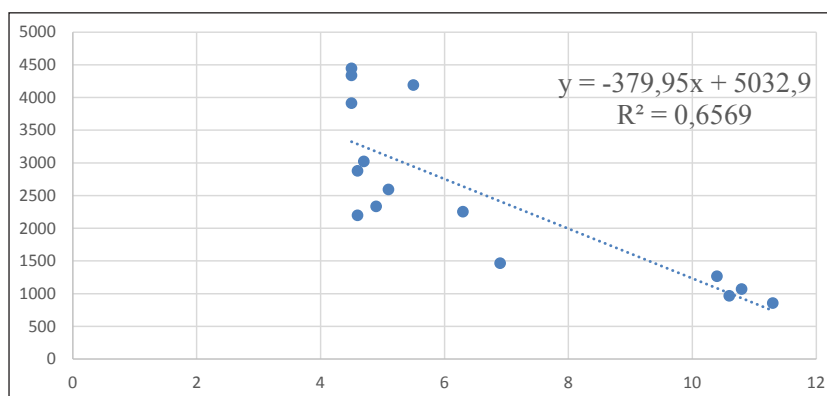

Рис. 3. Регресійне рівняння та коефіцієнт детермінації розмірів митних ставок та обсягів імпорту в Україну з країн Північної Америки

Джерело: побудовано авторами у Microsoft Excel

Прогноз обсягів імпорту в Україну з країн Північної Америки на 2017–2019 рр.

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
856,7	1072,2	966,1	1265,5	1465,3	2255,4	4190,6	2197,9	2879,4
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1188,23	1378,51	1568,79	1759,07	1949,35	2139,63	2329,91	2520,19	2710,47
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
3913,9	4446,7	4339,9	3021,5	2336,6	2594,8			
10	11	12	13	14	15	16	17	18
2900,75	3091,03	3281,31	3471,59	3661,87	3852,15	4042,43	4232,71	4422,99

Джерело: розраховано авторами у Microsoft Excel

ставки за x , а обсяг імпорту – за y , показує, наскільки збільшиться обсяг імпорту в Україну з країн Північної Америки, якщо митна ставка буде знижена на 1%. За таких умов спрогнозуємо обсяги імпорту в Україну з північноамериканського регіону за допомогою методу аналізу часових рядів (табл. 9).

Прогноз імпорту в Україну з країн Північної Америки на 2017 р. становить 4042,43 млн. дол., на 2018 р. – 4232,71 млн. дол., на 2019 р. – 4422,99 млн. дол. Цей прогноз є реалістичним, адже відхилення дорівнює 0,35% $((37802,85 - 37802,5) * 100)$, що становить менше 5%.

Висновки. Сучасна торгова політика України щодо країн Північної Америки характеризується скасуванням чи лібералізацією митних тарифів згідно з Генералізованою системою преференцій США, термін дії якої закінчується в грудні 2017 р., а отже, варто докласти зусиль до його подовження, та Угодою про зону вільної торгівлі між Україною та Канадою, які, безперечно, виступають торговельно-економічними інтеграційними можливостями для збільшення торговельного обороту та освоєння української продукцією нових ринків. Для товарів, які не підпадають під лібералізацію тарифних ставок, застосовуються переважно зв'язані ставки, рівень яких змінюється залежно від обсягу експортованої продукції.

Більш проблемним є застосування нетарифних методів, які на сучасному етапі співробітництва виступають торговельно-економічними інтеграційними загрозами, адже північноамериканські країни в межах реалізації політики неопротекціонізму відомі високими технічними стандартами, що висуваються до імпортованої продукції, що ускладнює вихід українських експортерів на окремі ринки, застосуванням великої кількості фітосанітарних заходів до продукції тваринного походження, а також значною кількістю ініційованих ними антидемпінгових розслідувань щодо товарів металургійної галузі.

Задля більш повного використання інтеграційних можливостей та мінімізації впливу загроз вбачається проведення подальшої гармонізації міжнародних стандартів згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що значно полегшить доступ вітчизняних товарів на північноамериканські ринки, а також електронізація митної системи з метою скорочення часу оформлення, реформування адміністрування ПДВ задля збільшення прозорості процедури та посилення захисту прав інтелектуальної власності в Україні за допомогою розроблення та впровадження нормативно-правових актів, які би більш суворо та диверсифіковано регламентували процедуру, що позитивно вплине на процес двостороннього торговельного співробітництва між країнами.

Список використаних джерел:

- Олефіренко В.В. Нетарифні методи міжнародної торгівлі: сутність та класифікація / В.В. Олефіренко // Зовнішня торгівля: право та економіка: науковий журнал. Київ, 2009. № 5(46). С. 15–20.
- Солодковська Г.В. Сучасні тенденції формування зовнішньоторгівельної політики держав / Г.В. Солодковська // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 8(29). Частина 3. Луцьк, 2011. С. 111–120.
- Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою. URL: http://sfs.gov.ua/data/material/000/227/303513/Ugoda_pro_v_lnu_torg_vlyu_m_zh_Ukra_noyu_ta_Kanadoyu.pdf.
- Пріоритети українсько-американського співробітництва (Дорожня карта). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/840_132.
- Generalized System of Preferences (GSP). URL: <https://ustr.gov/issue-areas/trade-development/preference-programs/generalized-system-preference-gsp>.
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі про ГСП. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=34b43efc-b88e-4f72-bb3c-22998b8bb4fa&title=GeneralizovanaSistemaPreferentsiiSsha>.
- Брошура «Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою: нові горизонти для українського бізнесу» Міністерства економічного розвитку і торгівлі. URL: http://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/canada/files/Canada_Brochure2015_v5.pdf.
- Tariff profile of Canada. – World Trade Organization. URL: http://stat.wto.org/TariffProfiles/CA_e.htm.
- Tariff profile of United States of America. – World Trade Organization. URL: <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFView.aspx?Language=Country=US>.
- Trade policy review – Report by the Secretariat – Canada – Revision/30/09/2015. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tp_e/tp414_e.htm.
- United States Barriers to Trade and Investment Report by European Commission. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/july/tradoc_144160.pdf.
- США мають намір ввести антидемпінгові мита на українську сталь. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ssha-namereny-nalozhit-antidempingovye-poshliny-1509007940.html>.
- Офіційний сайт Світової Організації Торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm.
- Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://ch.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-259429.html>.

15. Реформа ПДВ у 2017 році: пропозиції Міністерства фінансів України. URL: <http://taxlink.ua/ua/news/reforma-pdv-u-2017-gosi-propozicii-minfinu.htm>.
16. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року. URL: <http://uba.ua/documents/ip-strategy28082014.pdf>.
17. Бровко О. Трикутник вільної торгівлі. Що дасть Україні ЗВТ із Канадою. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/11/16/7057420>.
18. Мовчан В. Трансатлантична зона вільної торгівлі. Виклики та можливості для України. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/07/27/7036267>.
19. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Yatsenko O. Realization of the potential of the Ukraine–EU free trade area in agriculture / Yatsenko O., Nitsenko V., Karasova N., James H.S.Jr. & Parcell J.L. // Journal of International Studies. – 2017. – 10(2). – С. 258–277. doi:10.14254/2071-8330.2017/10-2/18.
21. Yatsenko O. Trade policy as an instrument of economic development / Olha Yatsenko // The international scientific and analytical, reviewed, printing and electronic journal of Paata Gugushvili Institute of Economics of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University «Economisti». Tbilisi, 2017. № 2. P. 55–71.

АКТУАЛИТЕТЫ ТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ И СТРАН СЕВЕРНОЙ АМЕРИКИ: ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И УГРОЗЫ

Аннотация. Исследована институциональная основа торговой интеграции стран, в частности торговой политики Украины по отношению к странам Северной Америки. Рассмотрены тарифные и нетарифные методы регулирования торгового сотрудничества страны с государствами североамериканского региона. Выделены проблемные аспекты взаимодействия и предложены направления внедрения мер по их возможному решению. Определены наличие и характер связи между уровнем ввозной пошлины и объемом импорта и спрогнозирован его будущий размер.

Ключевые слова: торговая политика, торговая интеграция, неопротекционизм, тарифное регулирование, нетарифное регулирование, технические барьеры в торговле.

ACTUALITY OF TRADE POLICY OF UKRAINE AND COUNTRIES OF NORTH AMERICA: TRADE AND ECONOMIC INTEGRATION THREATS AND OPPORTUNITIES

Summary. The research focuses on the institutional basis for the trade integration of countries. The article deals with the normative basis of Ukraine's trade policy related to the countries of North America. Tariff and non-tariff methods of regulation of trade cooperation of the country with the members of the North American region are considered. The problematic aspects of interaction are outlined and directions of implementation of measures for their possible solution are proposed. The presence and nature of the link between the level of import duty and the volume of imports and its future size are estimated.

Key words: trade policy, trade integration, neoprotectionism, tariff regulation, non-tariff regulation, technical barriers to trade.